

Salman Rushdie: Plureculo kontraŭ enfermitoj

Marjorie Boulton

El Ŝenacalea Rêvuo n-ro 119, 1991

(reproduktia en Kataluna Esperantisto aprilo 1995)

Salman Rushdie, verkisto por tiu minoritato, kiu ĝuas kompleksajn fikciojn miksoĝenrajn, ne kiam distrajn sed beletrajn, iĝis fama inter milojnoj kaj aperis, ofte misprezentita, en plej trivialaj ĵurnaloj, pro neordinara cirkonstanco: ŝtatesto publike mortkondamnis lin. Vulgarigo atingis tian nivelon, ke kiam britaj soldatoj pafis misilojn kontraŭ Irako, kaj laŭ soldata kutimo surskribis ironiajn salutojn, iu ornamis misilon per "Kun amo de Salman Rushdie". Kiu estas tiu verkisto kaj kia estas lia libro pli fama ol legita, *La Satanaĵ Versoj*?

Kompleksa persono; libro tre leginda.

(Ahmed) Salman Rushdie naskiĝis la 19an de junio 1947, en Bombajo, du monatojn antaŭ la sendependiĝo de Hindio, en familio formale islama, apenaŭ praktikanta. Li estis lernanto unue en la Katedrala Lernejo en Bombajo; sed kiam li estis dek-trijara, la gepatroj sendis lin al Anglio, por studi en la prestiĝa privata pensiona lernejo en Rugby. Li iris, entuziasma por Anglio kaj ĝiaj sportoj; sed la sentema knabo spertis ne nur normalajn hejmsopirojn aŭ krulecon de lernejoj; sed rasismajn insultojn kaj mistraktojn. Lia prema tiama malfeliĉado certe jam influis liajn pensojn. Poste li studadis en la universitato de Kembrigo, kaj magistriĝis en 1968.

Dum mallonga tempo li provis akcenton karieron, iom laboris en la televizia industrio en Bombajo, sed, post rasismaj kruelecoj de anglaj knaboj, li renkontis antaŭjuĝojn de hindoj, kiuj por li pala haŭto mokis lin kiel "anĝelo". Tamen, dum tiu periodo, li multe observis pri televido kaj lia vosta hinda filmindustrio, kies ĉefsidejo estas Bombajo. Li revenis al Anglio kaj eklaboris en la granda reklamada industrio, profesio kredeble iom cinkikiga. Multaj britoj, kiuj ne konas liajn librojn, nekonscie konas kelkajn verkojn liajn; ĉar ili elpensis kelkajn tre sukcesajn sloganojn, ekzemple por krem-kukoj, "Peketaĵ sed plaĉaĵ"; pri certa bobtelefona ĉokolado, "Delektabobeleco!". Tie li lernis pri diversaj hipokritaĵoj kaj trompoj, pri la graveco de fantazio en la ĉiutaga vivo, pri dubindeco de informoj...

Li nun estas brita civitano kun brita pasporto, kaj normale loĝas en Britio. En 1976 li edziĝis kun Clarissa Luard, de kiu li havas unu filon, Zafar, kiun li tre amas; li eksedziĝis en 1987, restas tamen en amika rilato. Lia dua edzino, ekde 1988, estas mem verkistino, usonano Marieanne Wiggins.

Liaj ĉefaj distrajtoj estas legado, filmoj kaj ŝako. En liaj verkoj ofte troviĝas rimedoj iom similaj al filmaj metodoj: li rapide ŝanĝas la vidpunkton, li multe uzas simbolojn kaj etajn signifajn indikojn; estas nemoveinda, ke lia imago funkcias grandparte vide, t.e. bilde. Estas same nemoveinda, ke li multe legis, kaj li nur faciliaj librojn; liaj verkoj estas plenaj de aludoj, citaĵetoj (certe pli ol mi rekoniĝ) kaj oni povas spuri diversajn literaturajn influojn tra lia verkaro. Inter favorataj libroj liaj estas tri, kies influojn oni facile rekonas en liaj romanoj: *Moby Dick* de Herman Melville; *Ulysses* de James Joyce; *Tristan Shandy* de Laurence Sterne; kaj liaj literaturaj gravaj romanoj, kiuj ne havas la kutimajn rakantajn strukturojn. Influus lin eble eĉ Lewis Carroll, al kies *Aliza en Mirlando* kaj *Aliza tra la Spuĝulo* li aludas en *La Satanaĵ Versoj*. Sed plaĉas al li ankaŭ romanoj pli realismaj, ekz., de Charles Dickens, Jane Austen, la fratinoj Brontë. Li ankaŭ multe legis en la literaturo de *Azio* en inter aliaj: *La Mil kaj Unu Noktoj* arabas kaj aliajn fabelarojn; li tre bone konas la legendojn kaj folklorojn islamajn kaj hinduajn; li multe legas poezion.

Scipovante plurajn lingvojn—aziajn kaj eŭropajn—Rushdie videble tre ĝuas vortojn—frandas multajn diversgustajn idiomojn, stilojn, lingvajn etosojn; ofte enkondukas alilingvajn vortojn en siajn anglajn verkojn. Lia vortoteko estas vasta kaj iom neordinara. Liaj tekstoj kaj liaj retvokas unu la alian: luduciojn kaj koŝtarojn alernas kun realaĵoj; rolas magiaj fludoj kaj normalaj emocioj; ofte okazas filozofiaj aŭ sciencaj diskutoj, eble ne prenendaj tiel serioze; mi ne komprenas la tutan romanon kiel alegoron; Rushdie verŝajne ĝuas la kreadon de stranga, nova mondo kun propraj naturreĝoj kaj emiskadoj, kiuj enmiksidas la realon, la rara aŭ akuzita vorto. "Estas stila jonglito aŭ akrobato, kies entuziasma fabelo infektas leganton; sed leganto devas mem esti iom klara por ĝui tian virtuosan ludadon.

Rushdie tamen ne estas nur brila fantazistato kaj pasia stila prestidigisto. Liaj verkoj spegulas kelkajn internajn vundojn, konfliktojn, proprajn ambiguecojn, sed li montras pli larĝajn intereson pri politiko kaj sociaj problemoj. (Ni memoru, ke ĉe universitato li elektis studon ne literaturon, sed historion). Problemoj de Aziaj enmigrintoj en Britio tre koncernis lin, kaj dum sep jaroj li serioze laboradis en unu el la Londonaj Komitatoj por Komunaj Rilatoj, t.e. por plibonigi rilatojn inter diversaj etnaj grupoj kaj preventi diskriminacion. En intervjuo post la "mortkondamno" li emfazis siajn servojn al azianoj en Britio. Rilatajn temojn li foje tuŝis, eĉ draste, en siaj romanoj. Li aktivis ankaŭ en la grava kaj liberprotekta verkista socio Internacia P.E.N., en komitato de la Brita Filma Instituto kaj en la konsilarato de la Instituto por Aktualaj Artoj.

Malfacila romano **Malfacila romano**

Lia unua romano, *Grimus*, aperis en 1975. Leginte ĝin iom tro rapide, en biblioteko, mi konstatas, ke mi apenaŭ rajtas taksu ĝin. Mi trovis ĝin malfacila. Rushdie mem menciis en artikolo, ke lia modelo estis poemo, *Konferenco de la Birdoj*, de Farid ud-din Attar, sufiista poeto persa (ĉ. 1180 - ĉ. 1220), grava en la literaturo de Islamo. Tie, birdoj (homaj animoj) serĉas la Simurgon, mitan birdon simbolantan Dion. (*Grimus* estas anagramo de *Simurg*). La persa poemo estas plejparte nekona en Britio, kaj mi ne scias, ĝis koma grado *Grimus* eĉas ĝin. La romano estas malbanala, riĉa, kompleksa fantazio; ne estas facile, vere sekvus la rakonton, sed enestas mirinda inventemo de karakteroj kaj situacioj, kaj multaj bliaj priskriboj. Mi ricevis impreson de pluraj tavoloj de signifo, kalejdoskopaj moviĝoj de multkoloraj desegnoj. Ekzilita rusino diras ion, kio eble parte prezentas opinion aŭtororan: "Ne plaĉas al mi rakontoj tro striktaj. Rakontoj devas simili al la vivo, esti iom disfibritigitaj rande, plenaj de ne finkuditaj fadenoj, kaj vivaj apudmetitaj akcidente, ne laŭ la grandioza desegno. La plej granda parto de la vivo estas sennsigifa; do certe estas distordo de la vivo, rakonti rakontojn signifajn je ĉiu detalo, ĉu ne? Kaj rakonto, distordanta la vivon, estas ne malpli ol krima, ĉar ĝi ŝekve povas distordi vian vivkomprenon".

La ĉefa heroo de *Grimus* estas indiano el izolita tribo, kiu renkontis diversajn personojn, adaptante sin tiel plaĉeme ke "li estis ne pli ol konsenta kapiĝo, obea kliniĝo". Eble rilate al problemoj de enmigrintoj? Inter aliaj aventuroj, li atingas aventuron, kie loĝas homoj jenmortaj. Personoj perdas kaj ĝuas laŭciferajn kondamnojn kaj ĝuas laŭciferajn kondamnojn. Rushdie enus iom moki ĉiujn, kaj indikas la multecon de sektoj, partioj, opinioj. Li skizas la kruelajn sektismajn konfliktojn kaj perfortojn antaŭ la disigo de Pakistano dis Hindio—traĝikajn; kaj multajn brile vivajn detalojn de kulturaj kolizioj kaj konfuzoj—komikajn. Post unu mirinda paŭto, kie la heroo listigas diversajn influojn, kiuj kreis lin tia, kia li estas, li finas: "Por kompreni unu vivon, vi devas engluti la mondon". Tion li ripetas pli malfrue. Li ankaŭ emfazas necertecon, miksecon de la vivo; kiel bebo, li preskaŭ mortas por tifoido, kaj savis lin eteta dozo de kobra veneno; lia "frua kontakto kun la ambigueco de serpentoj" povus esti pli ĝenerala metaforo por la etoso de la libro kaj verŝajne la menso de Rushdie. Telepatiaj travivaĵoj helpas Saleem kompreni pri politiko: "Iam mi estis grandpropietanto en Uttar Pradeŝ, kies ventro endis super la piĝamo-kordo dum mi ordonis al miaj servutuloj flamiĝi nian superfluan grenon; alimomente mi estis malsatmortanta en Orissa, kie, kiel kutime, nutraĵoj mankis". Li ankaŭ montras absurdecon de milita propagando, ekstremaj religiaj kultoj, aspektoj de la tiama registaro, la fama virsteriliga programo... Do, *Infanoj de Noktomezo* estas, parte, sufiĉe akra kaj foje ŝoka politika satiro; sed ĝi estas multe pli.

Lia fabelo mem estas tre komplika, tre miksa grandskalajn kaj ekstremanj fantaziojn kun realismaj, ofte kortuŝaj kaj amuzaj, bildoj pri familio mem tre ambigua kaj miksa: Rushdie samtempe portretas, ofte kun brila elekto de simptomaj detaloj, modernan Hindion, kaj la perpleksojn de homoj en plureca kulturo; kaj kreas propran mitologion komikan aŭ ŝokan, groteskan aŭ lirikan; epizodo sekvas epizodon, sed ĉiuj intrigoj interplektiĝas, kaj ĉio okazas en dense teksaĵo de eksterordinare riĉa, multnuaĉa, varia, idiosinkrazia lingvaĵo vere unika al tiu verkisto.

Salman Rushdie estas do esence la *plureculo*, pri lingvaĵoj, religio, politiko, psikologio, kutimoj; li konstante konscias kaj insistas pri la varieco, mikseco, kontraŭdiroj, konfuzoj de la homa vivo. Vortaro kaj stilo montras paralelan plurecon.

Aŭguraj frazoj

En 1983 sekvis romano malpli longa, *Honto*, kiu bizare miksas humuran fantazion kun groteska horor-romano kaj iom da politika satiro; kiel la antaŭa verko, ĝi miksas aŭtoran mitologion kun realaj detaloj el la historio kaj politiko de Pakistano, kaj el la travivaĵoj de Aziaj enmigrintoj en Britio. Denove mi citos ŝianŝian frazon:

"Mi mem sukcesas teni samtempe grandajn nombrojn de tute ne harmoniigeblaj opinioj, sen ajna malfacilaĵo. Mi ne kredas, ke aliaj estas malpli mult-talentaj".

Li klarigas, ke li *honto*, angle *shame*, estas la iom pli larĝa kaj grava urdua *iĝ-saram*, emocio malpermesita en la familia hejmo en la romano: "*Ŝaram* kovras ne nur honton, sed 'ĝeniĝojn, humiliĝon, decosenton, pudoron, timidon, senton, ke oni ne havas destinitan lokon en la mondo, kaj aliajn dialektojn de emocio, por kiuj la angla ne havas ekvivalenton".

Honto estas iom malpli vertigige kalejdoscopa ol la antaŭaj romanoj: estas iom pli da rekta rakontado kaj eble kelkaj karakteroj estas pli home realaj. Se mi ne misinterpretis post nur du rapidaj releĝoj, estas parte historio pri la montriĝo de la "hontobesto"; kiel humiliĝo ofte kreas malicon kaj detruemon. Ni scias, ke multloke registaroj, burokratoj aŭ pli amatoraj kaj intence kruelaj rasistoj najbaroj) ofte malestimas kaj humiligas Aziajn (aŭ Afrikajn) homojn, pri kies psikologiaj kreadas diras: "estas la sorto de migrantoj, esti senvestigitaj de sia historio, stari nudaj meze de malestimitaj nacioj", sur kiuj ili vidas la riĉajn vestojn, la brokaĵojn de kontinento kaj la brovojn de apartenado...". Aliloke, li klarigas, ke realisma romano pri Pakistano estus malpermesita, sed "Mi rakontas nur ian modernan fabelon, do en ordo! neniu devas malkvietiĝi, aŭ preni tre serioze ion, kion mi diras".

Sed, malfrue en la rakonto, li subite enmetas komenton verŝajne tute seriozan:

"La tielnomita islama 'fundamentismo' ne fontas, en Pakistano, de la popolo. Oni trudas ĝin al ili, desupre. Aŭtokrataj reĝimoj trovas, ke estas utile alpreni la retorikon de la fido, ĉar homoj respektas tiun lingvaĵon kaj hezitas antaŭ ĝin. Estas tiel, ke religio apogas diktorojn; ĉirkaŭante ilin per vortoj potencaj, vortoj, kiujn la popolo ne volas vidi senkreditigitaj, senrajtigataj, mokitaj. Sed validas la punkto pri ŝtopado-en-la-gorĝon. Finfine naŭzas nin, ni perdas fidon pri tiu fido—se ne kiel fido, almenaŭ kiel bazo por ŝtato".

Tio nun sonas iom ironie anticipe!

En Nikaragvo

Rushdie verkis du scenarojn por televiziaj filmoj, *La Pentristo kaj la Plago*, 1985, kaj *La Enigma de Noktomezo*, 1988: pri ili mi ne havas scion. En 1986 la Sandinista Asocio de Kulturaj Laboristoj invitis lin al Nikaragvo, ĉi li pasigis semajnon nur tri, sed pleneĝas; rezultis lia nefikcia verko, *La Jugurua Rido*, pri Nikaragvo. Tie, kvankam evidentiĝas, ke li celis plej precizajn kaj esprimivajn vortojn, ankoraŭ ĝis sian lingvan virtuocecon, li montris, ke li povas forges ekstremanj fantaziojn kaj verki klare, relative simple, pri realaĵoj. Pri Nikaragvo li penis esti objektiva, ekvilibra. Li ĝenerale simpatias kun la Sandinistoj, abomemis la Usono-subtenitajn "Kontraŭdilojn", konstatis, ke hindo pli ol okcidentano komprenas la sentojn de homoj en lando malavantaĝa; admiris la novan Nikaragvan konstitucion. Li klarigas, ke la subpremitaj Miskito-indianoj, kies malfeliĉo estas unu el la plej justaj ripetoj kontraŭ la Sandinistoj, estis mem subpremanoj pli frue kaj preskaŭ nenigis la tribojn Rama kaj Somo; sed samtempe li konsentas, ke la mistraktado de la Miskitoj estis grava misfaro. Li prinotis mankojn, inflacion, opiniojn de oponantoj; rakontis kiel eble plej diversajn personojn. Sed tio, kio plej malplaĉis al li, estis la malpermeso de ĵurnalo *La Prensa* kaj la rigora cenzurado.

Tiurilate, li mencias, ke li iam vivis en Pakistano sub drasta dekstrema cenzuro, kaj komentas: "Tio, kio maltrankviligas min, estas, ke cenzuro estas tre alloga. Ĝi restas tiel multe pli facila ol la alternativo". Li insistas, do, ke, kvankam li simpatias kun la reĝimo en Pakistano, ĝi ne estas demokrata.

La plej matura romano

Baldaŭ Salman Rushdie mem trovis sin en la mezo de konsterne akra disputo pri la principo de aŭtoro penslibereco—kaj en fikciaj romanoj, kaj en fikciaj romanoj, kaj en fikciaj romanoj. En septembro 1988 aperis lia plej matura romano, *La Satanaĵ Versoj*. En Britio, belotristoj atendis por la romano proksime kaj presigite; recenzis ĝin kiel brile originalan, ingenian fikcion; kaj kredeble ne tro ĝeniĝis, ke baldai ne tre demokratiaj registaroj en Hindio, Pakistano, Sud-Afriko kaj kelkaj malgrandaj arabaj landoj malpermesis ĝin. Britoj kutime malestimas ŝtatan cenzuron, kiu tuj suspektigas pri registaraj motivoj. *La Satanaĵ Versoj* ricevis grandan literaturan premion, margene maltralis alian.

Sed multaj islamanoj indignis, ricevinte raportojn pri supozitaj asertoj el la libro. En januaro, islamanoj en Bradford, unu el la britaj urboj, ekster Londono, kun la plej alta procento de Aziaj enmigrintoj, ceremonie bruligas ekzempleron de *La Satanaĵ Versoj*. Tiu naŭva gesto de vundita minoritato sen potenco penisgis multajn britojn pri fifama vandalismo de potencaj tiranoj - la grandskala librobruligado en nazia Germanio. La Bradford islamanoj estis tiel naivaj, ke riproĉitoj respondis, "Sed ni honeste *pagis* la libron!".

En Britio rasia diskriminacio, rasismaj persekutoj, perfortoj, instigoj al perforto, estas kontraŭleĝaj; sed tiaj krimoj tro ofte okazas, ofte ligitaj kun senpropracie laŭtaj etaj faŝistecaj grupoj. Bedaŭrinde, la protestoj de islamanoj kontraŭ la libro, aŭ iom aberacia bildo de ili, stimulus rasismen inter krimenuloj fakte ne mem liberamaj, sed ankaŭ revokis tradiciajn antaŭjuĝojn kontraŭ Islamo inter homoj kutime tolerantaj. Samtempe, britiaj islamanoj mem, sentante sin sendefendaj kaj sian religion ofendita, iĝis pli agresemaj: fondis novan Islaman Partion por kampanji pri diversaj aferoj, organizis protestmarŝojn en pluraj urboj, eldonis flugfoliojn.

Mi menciuj, ke en Britio aktivis jam du sociojetoj de, plejparte, islamanoj, kies celo estis helpi interkomprenon inter islamanoj kaj aliaj: la Kalama-fonduso, kaj la Islama Societo por Religia Toleremo, kies fondinto, d-ro Heŝam El-Elasŭi, tre klopodis por plibonigi la situacion. Sed fanatikismo pli interesas reporterojn...

Multaj protest-marŝoj estis dignaj kaj ordaj. Mi loĝas en Oksfordo, en nerieĉa kvartalo kun multaj islamanoj, moskeo, *halal*-viandejoj, urduaj aŝioj; la islamanoj kondukatas kutime deĉe; kaj ne estas ili, kiuj vomas, ebraj, surstrate, aŭ molestas virinojn. Mi vidis lian marŝon kontraŭ Rushdie, kaj, kvankam ĝi ŝokis min pensliberebran animon, ĝi estis disciplinita kaj sen ajna perforto. Simile multloke; sed ne ĉie. Tumulto en Islamabad la mortigis ses personojn, vundis ĉirkaŭ cent; okazis gravaj tumultoj en Kaŝmiro, unu mortis tie; alia por bombo en Karachi; 12 islamanoj estis mortpafitaj de policianoj en Bombajo; kaj kiam, en majo 1989, 25 000 islamanoj marŝis en Londono, dek ok policianoj estis vunditaj kaj diversaj perfortaĵoj okazis.

Mi konfesas, ke por mi unu el la plej belaj figuroj en tiu tumulto estis konata brita ateistino, 65-jara, Barbara Smoker, kiu antaŭ 25 000 koleraj islamanoj fiere tenis standardon proklamantan liberecon de opinioj! Oni kriadis kontraŭ ŝi, "Mortigu! Ŝi staris. Eble eĉ pli kuraĝaj, tamen, estis reprezentantoj de nova virina protestgrupo, Virinoj Kontraŭ Fundamentismo, lepitare azianinoj kaj sincereaj islamanoj; kiu konscias pri la misuzo de religio—ankaŭ kristana fundamentismo—por subpremi virinojn. Tiu tagon ili kontraŭmarŝis por defendi Rushdie.

Dum 1989 pluraj librovendejoj, kiuj malkaŝe stokis la libron, damaĝis per incendioj aŭ bomboj; pluraj homoj estis vunditaj dum freŝa tumulto en Bradfordo. Finfine la diversaj organizoj—inter ili la Societo por Religia Toleremo—, kiu kune formas la Islaman Fronton por Agado, decidis ŝuldiĝi grandskalajn manifestaciojn por la perfortaĵoj kaj risko de rasistaj atakoj. Ekzistas islamanoj, kiuj serioze kredis, ke *La Satanaĵ Versoj*, ege individueca verko de krea intelekto, estas afero de "kontraŭislama konspiro de judoj, kristanoj kaj Eŭropaj registaroj"; dume, blankhaŭtaj huliganoj trovis pretekstojn por mistrakti islamanojn, vandali iliajn moskeojn kaj butikojn. Rushdie mem estis tre ŝokita, ĉar homoj mortis rezulte de liaj verkoj, kaj estas eĉ, en Britio, kiuj nomis lin kulpa pri tiuj mortoj, tute maljuste. Li ĉiam insistis, ke li ne intencis blasfemi.

La murdodekreto

La 14an de februaro 1989, la ajatolo Ĥomejni en Irano proklamis *fatiĥ'a*n, religion dekreton, kiu mortkondamnus Rushdie por insulto kontraŭ Islamo; kaj vokis ĉiujn islamanojn, mortigi lin. Almenaŭ laŭ mia limigita scio, tia estis senprecedenca en la moderna mondo, kvankam totalismaj atakoj kontraŭ verkistoj en propraj landoj estas oftaj. Ne nur Rushdie, sed la brita registaro kaj polico devis reagi serioze; la verkisto kaj lia ekzino devis forlasi sian hejmon kaj kaŝi sin. Ekde tiam ili devis ofte translokiĝi, konstante kun armitaj gardistoj; la skismo de Rushdie jam loĝis en pli ol sekkdek domoj. Kaj troviĝis kelkaj politikistoj kaj ĵurnalistoj, kiuj domagis tiun prizorgadon de brita civitano en parakej cirkonstancoj. Cirkonstancoj, kiuj mueladas la psikon de la ajn: neniam viziti amikojn, kinejojn, eĉ elekt i on en butikoj, promeni; eĉ aparte turnetaĵ por verkisto disigita de siaj kutimaj konsultlibroj, ŝtumpoj, konsolaj kontaktaĵoj—kaj Rushdie estas nature scivolema; kaj kiel hardi sin, kiam sentemo, akraj perceptoj, riĉaj emocioj, estas parto de la profesia ilaro mem? Minimumus mia scio kaj kladado aĉas, sed ŝajnas, ke post longa lojaleco dum tiu angorpelana seria heĝrado, la edzino Marianne, mem verkistino, disigis de Salman; ĉu por ĉiam, mi ne certas.

Ne mankis solidarecaj gestoj. Amnestio Internacia protestis al la Irana registaro. La 2an de marto, Internacia Komitato por Defendi Salman Rushdie kaj Liajn Eldonistojn aperigis en multaj ĵurnaloj deklaron, ke ĉiuj subskribintoj sentas sin partoprenantoj en tiu eldondado, "ĉu ni aprobas la enhavon de la libro, aŭ ne... Ni alvokas mondan opinion, subteni la rajton de ĉiuj homoj, esprimi siajn ideojn kaj kredojn kaj diskuti pri ili kun kritikantoj, sur bazo de reciproka toleremo, libereco de cenzuro, timigo kaj perforto". Tiu deklaro subskribis pli ol mil verkistoj, inter ili: Ĉinnua Acebe (Nigero), Saul Bellow (Usono), Joseph Brodsky (Sovetio), J. M. Coetzee (Sud-Afriko), Susako Endo (Japanio), Carlos Fuentes (Meksikio), William Golding, Graham Greene, Iris Murdoch (Britio), Hanif Kureishi (Pakistano/Britio), Ved Mehta (Hindio/Britio), Alberto Moravia (Italio), Françoise Sagan (Francio)—nur specimenoj el la brila listo internacia, sur kiu, eble, pli honorinde, aperas eĉ dek verkistoj el *Irano*. Laŭ nomoj kaj landoj, multaj el tiuj multo, multaj el tiuj kredible estas islamanoj aŭ vivas en islama medio. La brita Societo de Verkistoj subtenis la deklaron kaj en 1990 ripetis ties esencon: la angla filo de P.E.N. Internacia agnis por subteni Rushdie. La fama Nigiera verkisto Wole Soyinka verkis brile elokventan defendon de Rushdie kaj de aŭtora libereco; prezidento Vaclav Havel de Ĉeĥoslovakio speciale penis influ la Iranan registaron; du belgaj islamanoj estis murditaj, ĉar ili faris deklaron kontraŭ la *fatiĥ'a*. Laŭ unu demandesploro nur 28% de britaj islamanoj plene aprobas tiun dekreton; kaj, kaj malfrue, 90% preferis pardonon.

Mi kutime preferas legi, por distri min, romanojn pli faciliajn, kun pli rektaj kaj realismaj rakontoj; kaj mia pensia enspezo estas modesta laŭ britaj kriterioj; sed tuj post la *fatiĥ'a* mi iris al mia kutima librovendejo, aĉetis *La Satanaĵ Versoj* kaj gratulis stabanon, ĉar la vendejo malkaŝe stokas ĝin. Esperable multaj aliaj, ne havante potencon aŭ influon, faras similajn gestetojn. (Kaj mi ĉiukaze subtenas Amnestion Internacian, Societon de Verkistoj kaj P.E.N. Internacian).

Kiam mortis ajatolo Ĥomejni, multloke malfunebrita, en junio 1989, multaj esperis, ke novuloj nuligos la murdodekreton; sed la sekvantoj, aŭ Ĥamenei kaj prezidento Ĥaŭemei Rafsangani, deklaris, en la sama monato, ke la dekreto staras; laŭ ajatolo Ĥamenei, "eĉ se Rushdie pentus kaj iĝos la plej pia viro de sia epoko". Ĥamenei eĉ postulis, ke la brita registaro transdonu Rushdie al britaj islamanoj, kiuj plejparte insistas, ke ili en Britio obas britajn leĝojn. Islamaj fakuloj atentigas, ke tiu murddekreto ne fontis el la Korano aŭ islama leĝaro, laŭ kiu devas esti proceso, la akuzito rajtas prezenti sian defendon, kaj eĉ post kondamno, apostato havas tempon penti kaj pardonĝi. (Laŭ la Korano, la anĝelo, kiu prinotas niajn bonfarojn, notas tuj, sed tiu, kiu prinotas niajn pekojn, atendas kelkajn horojn, ĉar eble ni pentos, do pardonigos. Mahometo mem plurfoje montris grandanimecon kaj pardonemon al oponantoj; eĉ blasfemantoj).

Dume—kiam okazis katastrofa tertremo en Irano—Rushdie kontribuis per 5 000 pundoj al fonduso por helpi viktimojn, dirante, "Ni devas pensi nur pri la homama afero, kiu superas ĉiujn aliajn diskutojn".

La Brita Komitato por Filmcenzuro, kiu malofte malpermesas filmon, sed precipe preskribas aĝolimon por spektantoj, por protekti infanojn, plene malpermesis eksterordinaran filmon, *Internaciaĵ Gerilanoj*, tri kaj duonhoran "epopeon", kreitan en Pakistano de Sajad Gul, kiu mem ne estas fanatikulo, sed volis plaĉi al ordinaraj nekleraj spektantoj kaj tiel profiti. Laŭ tiu filmo, iu fikcia Rushdie loĝas lukse en Filipinoj, kun centoj da gardistoj aspektantaj kiel israelaj soldatoj, meze de tutmonda juĝa konspiro! Li ege drinkas, multe blasfemas, kaj, kiam judaj helpantoj, torturas kaj murdas islamajn heroojn, kiuj volas lin mortigi. Tiu Rushdie, neniel simila al la reala persono, mortas finfine per fulmofrapo de Aĥao. Antaŭ tiu monstra kalumnio Rushdie denove kondutis grandanime: diris, ke li "ne deziras la dubindan protekton de cenzuro" kaj ne procesos kontraŭ la filmo; la Brita Komitato tiam donis permeson por spektantoj pli ol 18-jaraj.

Kompleksa libro

Sed kia vere estas la libro?

Kredeble la granda plimulto de ĉiuj, kiuj ulule postulis la sangon de la aŭtoro, ne ne kapablus legi *La Satanaĵ Versoj*; kaj multaj, kiuj legis aŭ, pli ofte, parte legis ĝin, miskomprenis ĝin. Iu kiu, kiel mi, dum jaroj instruis pri literaturo kaj korektis milojn da ekzamenaperoj pri detale studitaj preskribitaj libroj, posedas unu scion pli certan ol sia ĝenerala suzoparo pri la kosmo: ke homoj vere mirinde kapablas mislegi, miskompreni, mistaksi kaj misiciti literaturajn verkojn.

Ankaŭ, multaj homoj ne havas fidindan koncepton pri fikcio. Ekstremkaze, virinoj skribas sincereajn amleterojn al personoj en televiziaj dramoserioj; homoj eĉ atakas surstrate aktorojn/injojn, kiuj en dramoserio prezentas malbonulojn: multaj citas vortojn, kiujn fikciisto metas en la buŝon de fikcia persono, kiel opinion de la verkisto, aŭ kredas, ke aŭtoro aprobas, aŭ spertis ĉion, kio okazas en la libro. Estas pli malfacile, eĉ por relative inteligenta leganto, plene kompreni la esploran, hipotezan, veron serĉantan aspekton de fikcio.

Salman Rushdie verkis romanojn por limigita legantaro: por vere malnaivaj, riĉkulturaj kaj iom larĝmensaj intelektuloj, kies kulturo estas jam iom plureca, kiu komprenas ironion, paradoksojn, mitofaradon, parabolojn; kiuj facile regas grandan vortostokon kaj ĝuas vortajn virtuocecojn. Mi, kiu profesie studadis literaturon dum preskaŭ kvindek jaroj, estas nur margene inda legi liajn romanojn; ili estas, por mi, iom malfacilaj, postulas intensan atendan. Sed ju pli mi studas liajn verkojn, des pli mi estimas lin. Mi suspektas, ke iuj cinike misformis kaj ekspluatis malklerulojn, eble por politikaj motivoj.

Jen la esenca historio. Gibrĕel Farishta, el islama familio, sukcesega hinda filmstelo, kies profesia nomo signifas "Gabrielo Anĝelo", aktoro precipe en tiuj hindaj filmoj nomitaj "teologiaj"—pri hinduaj legendoj—grandskala diĉoaj amanto, grave malsaniga, mistera restaristo, perdis sian fidon. Defe, li eniras hotelan restoracion kaj manĝegas ĉiujn eblajn porkaĵojn; samtempe enamiĝas en Alleluia Cone, eminenta montgrimparitino. Ekde tia islamana gesto, li suferas "punon per sonĝoj".

La alia ĉefpersono, Saladin Chancha, estas hindo, ankaŭ el islama familio, kiu, kiel Rushdie, vizitis anglias lernejon kaj universitaton, kaj, pro amara ribelo (ne senkadza) kontraŭ sia patro, iĝis aktoro en Britio, entuziasme anglegiĝis sin kaj edziĝis al anglino Pamela Lovelease; sed, vizitante Hindion, kongencis amarejon kun hindino, Zeenat Vakil. Li komencas senti sin ŝirita de internaj konfliktoj inter hindaj kaj britaj etosoj.

Gibrĕel kaj Chancha vojaĝas al Londono en la sama aviadilo, en kiu Chancha renkontas absurdan sinjoron, reprezentantan la groteskan certecon kaj arogantecon de Usona kristana fundamentismo. Teroristoj rabkaptas la aviadilon; Chancha volas, vane, diri al teroristino: "ke rigideco povas ankaŭ esti monomaniio, povas esti tiraneco, ankaŭ frakasiĝema, sed tio, kio estas fleksebla, povas esti ankaŭ humana, kaj sufiĉe forta por datri". La aviadilo krasas. Karakterize, Rushdie miksas multajn kredeblajn observojn kaj eventojn kun la necesca fantazia miraklo: Gibrĕel kaj Chancha kvaraŭ flugas, alirigas vivantaj; sed Gibrĕel akiris atrolcon kaj ŝajnas identiĝi kun ĉefanĝelo Gabrielo; Chancha akiras kornojn kaj kaprajn hufojn kaj ŝajnas identiĝi kun Satano. Sed regas ambigueco, Gibrĕel, forlasinte sian fidon, aldonas disvalas psike, torturinte de sonĝoj malkvietigaj; Chancha per ruĝoj verkas en li obseдан ljubavojn; Gibrĕel finfine aŭtato la lastatagan eksterman trumpeton Azrael kaj enflamiĝas pekantojn, aĉ halucinias tiele; mortigas sian amatinon kaj poste sin mem. Chancha, post multaj aventuroj, humiliĝoj, misfaroj, revenas al sia mortanta patro en Hindio kaj al siaj radikoj.

La supraj frazoj detras trosimplajn tre kompleksan historion, sed indikas du gravajn punktojn: *La Satanaĵ Versoj* rakontas pri du hindoj, kiuj konfuziĝas, suferas kaj misfaras, ĝuste ĉar ili tro elradikiĝis el siaj patrujo, religio kaj tradicio; kaj preskaŭ ĉio, kio ofendas islamajn legantojn—kaj nelegantojn aliditajn nur citaĵojn—troviĝas en sonĝoj de homo klare montrita kiel psike malsana. Alia faktoro en la malkoheriĝo de Gibrĕel estas kulposento pri la sinmortigo de amantino, kiu fantome turnentas lin kaj, laŭ li, faras la finan murdon. La romano implicas multajn homojn perpleksojn, ambiguecojn de la vivo, necertecon de niaj sentoj kaj motivoj, dubojn pri kio estas reala, kio fantazia, kio kaŝas kion; tamen, ĉiuj universala komplicojn de plurecaj kulturoj kaj kulturaj miksajtoj. Ĉiuj tiuj gravaj konceptoj estas al ni dozitaj kun abundaj siropoj: sensacio, intrigo, humuro, satiro, groteskaj troigoj, brile vivaj bildoj, lingvaj akrobataĵoj, eĉ pecoj de vera kortuŝo. Fantasmagorio prezentas multajn solidajn verojn.

Ekzemple, Changez, la patro de Chancha, kondutas kontraŭ li tiel diktatore, humilige, mokeme, ke ni aplaudas lian ribelon kaj sopiron al fremda kulturo: "Kio ajn mi estas, kara patro, mi ŝuldas ĉion al vi." Samtempe d-ro de Changez, "Viro ne fidela al si mem, iĝas bestio du-kruira", ne sencesnas. Chancha, sperfinte rasismon en amata adoptita patrujo, Anglio (reala problemo), dum li progresse metamorfoziĝis en kapradoblon (fantazie) pli kaj pli lernas, ke nenio estas ĵus-at-nea, ke heresopinditaj demandoj restas, eĉ multobliĝas. Li pli kaj pli lernas pri enigmoj de amo, malamo, ĵaluzo, venĝo, pardonon. (Kiam li reĝas forme homo, estas pro lia portempa *malamo* kontraŭ Gibrĕel; nia malbono estas en niaj propraj justoj. Kiam borden-vizitantoj ofte deziras. Mahometo arestigas kaj ekzekutigas lin. Rushdie priskribas la morton de Mahometo, uzante vortojn similajn al la tradiciaj: "Se iuj ĉi tie adoras la Mesaĝiston, ili funebru, ĉar Mahometo mortis; sed se iuj ĉi tie adoras Dion, ili ĝoju, ĉar Li certe vivas."

Miaj konoj pri Islamo estas etaj, kvankam pli grandaj ol tiuj de la plimulto de britoj; unu troyadita tralegado de la Korano, de biografio de Mahometo; loĝado inter